

Praska Dorożka Teatralna – o założeniach projektu

Justyna Lipko - Konieczna

Praska Dorożka Teatralna to szeroko zakrojony projekt artystyczny Teatru Baj zrealizowany we współpracy ze Stowarzyszeniem Pedagogów Teatru, wyznaczający nowy kierunek współpracy między teatrem jako instytucją i obszarem pedagogiki teatru, w której centrum znajduje się widz rozumiany jako pełnoprawny twórca dzieła teatralnego. To przesunięcie akcentu z widza – odbiorcy na widza współtworzącego działanie teatralne, okazuje się szczególnie interesujące, gdy grupę adresatów działań teatralnych stanowią dzieci. Choć polskie teatry dziecięce i dramatyczne coraz częściej proponują spektakle, w których udział dzieci zostaje potraktowany w sposób odbiegający od konwencji (grzecznego siedzenia w teatralnym fotelu i biernego przyjmowania treści), choć rzeczą oczywistą stają się warsztaty do spektaklu oparte na działaniu, wprowadzające do odbioru przedstawienia, wydaje się, że formuła twórczej współpracy dzieci i twórców przedstawień do nich kierowanych, zastyga w bezpieczną formę, przyjmując wzór modelu: widz nie staje się działającym wraz z artystami podmiotem, zwiększają się jedynie jego kompetencje odbiorcze. Granica między aktorem i odbiorcą jest jednak wciąż wyraźnie utrzymywana, hamując potencjał wyłaniania się nowych formuł i języków teatru dziecięcego.

Praska Dorożka Teatralna otwiera nowy obszar w budowaniu relacji między aktorem i dzieckiem, teatrem jako instytucją i jego widownią. Teatr Baj po raz kolejny podejmuje decyzję o wyjściu poza swą siedzibę, poza scenę, która zawsze w większym czy mniejszym stopniu ustanawia podział na aktorów i obserwatorów i wyrusza w podróż. Celem tej podróży jest zbudowanie relacji między teatrem i jego dziecięcymi widzami, co ważne nie tylko relacji artystycznej, lecz przede wszystkim relacji sąsiedzkiej. To założenie wpisuje się w nieoczywisty i odświeżający sposób w strategię rewitalizacji warszawskiej Pragi, w ramach której Teatr Baj i jego partner strategiczny Stowarzyszenie Pedagogów Teatru realizują projekt. Mimo, że Teatr Baj znajduje się w centrum tętniących życiem praskich podwórek, których mieszkańcami są w ogromnym stopniu dzieci, te, z różnych względów (nie tylko socjalnych, lecz także kulturowych), rzadko pojawiały się wśród widowni teatru. Często kojarzą jedynie charakterystyczny szyld znajdującego się na wyciągnięcie ręki teatru i kolejki zorganizowanej, odświętnie ubranej widowni dziecięcej przyjeżdżającej do Baja z warszawskich szkół i przedszkoli. Wielu dziecięcym sąsiadom Baja przekroczenie bramy teatru, wkroczenie na teatralne podwórko, podobne w architekturze do okolicznych praskich podwórek, wydaje się niemożliwe, nieosiągalne. Ten wzór zachowania dzieci dziedziczą od swoich rodziców, a ci z kolei od swoich. Zmiana dziedziczonego od pokoleń widzenia siebie i swoich możliwości stanowi duże wyzwanie. Stąd wielka potrzeba rozpoznana przez twórców Teatru Baj, by przekształcić zastane wzorce budując z okolicznymi dziećmi, ich rodzinami i otoczeniem, artystyczną relację sąsiedzką. Nie chodzi o doraźność i jednorazowość działań, charakterystyczną dla wielu krótkotrwałych projektów teatralnych. Praska Dorożka Teatralna oznacza nie tylko opuszczenie murów teatru i granie spektakli na terenie sąsiadujących z teatrem podwórek, ale przede wszystkim zbudowanie z dziećmi i ich otoczeniem prawdziwej, mocnej więzi, w której równie ważne są obie strony relacji. Takie założenia wymagają serii rozłożonych w czasie działań, warsztatów, akcji, które poprzedzają pokazanie samego spektaklu. Spektakl nie jest tu więc głównym celem projektu, lecz jednym z jego elementów, co przeddefiniowuje rolę teatru, poszerzając jego siłę oddziaływania. Główną ideą projektu jest zbudowanie grupy złożonej z animatorów, animatorów ulicy, pedagogów teatru i w końcu samych aktorów, którzy regularnie odwiedzają wybrane praskie podwórka i budują z ich mieszkańcami wspólne pole komunikacji, używając w tym celu narzędzi i języka z obszaru sztuki i pedagogiki teatru. Działania odwiedzających podwórka są ściśle związane z działaniami grupy tworzącej spektakl, który zostanie

pokazany w bramach wybranych praskich kamienic, w miejscach stereotypowo uznawanych za niebezpieczne, o słabym teatralnym, kulturalnym potencjale. Celem serii pedagogiczno-artystycznych odwiedzin jest więc nawiązanie komunikacji między teatrem i jego sąsiadami, wypracowywanie wspólnego języka, pozwalającego zmniejszyć dystans i stwarzającego pole do twórczej wymiany kompetencji, wrażliwości, wartości. Co ważne, mamy nadzieję, że poszerzenie kompetencji zadziała tu w dwie strony. Zależy nam na tym, by grupy animatorów i pedagogów teatru angażowały dzieci w proces powstawania spektaklu, rozwijając z nimi materiał inspirowany pracą nad przedstawieniem. Chcemy, by dzieci włączały w swoje zabawy i działania podwórkowe elementy inspirowane spektaklem, w sam spektakl włączamy jednocześnie elementy działań, zabaw i zasad naszych sąsiadów. Tak pomyślana relacja z widzem wymaga przededefiniowania tego, czym jest spektakl teatralny adresowany do dzieci. Stąd decyzja o sięgnięciu po awangardowy i od dziesięcioleci nieobecny w repertuarze teatralnym tekst „W kole”, autorstwa wybitnej poetki, dramatopisarki dziecięcej Krystyny Miłobędzkiej. U podstaw dramatu napisanego przez Miłobędzką znajduje się bardzo poważne traktowanie dziecka jako pełnoprawnego twórcy spektaklu. Nie chodzi tu tylko o to, że dziecko może na równych prawach działać z aktorem podczas trwania spektaklu opartego na tekście, lecz o to, że by zrealizować założenia tekstu, należy przyjąć perspektywę poznawczą dziecka. A zatem twórcy spektaklu nie mogą bazować na swoim wyobrażeniu o dziecięcym odbiorcy narzuconym przez kulturową kliszę relacji dziecko – dorośli i stają przed wyzwaniem uruchomienia w sobie sposobu poznawania świata charakterystycznego dla młodego odbiorcy. To rodzaj podróży poznawczej, u której źródła leży zapoznany sposób nazywania i porządkowania świata, oparty jest na dziecięcej zabawie. Ta formuła rządzi zarówno tekstem Krystyny Miłobędzkiej „W kole” jak i rzeczywistością obecną na praskich podwórkach, naturalnych placach dziecięcy zabaw i dziecięcego sposobu poznawania i uczenia się świata.

Zdaniem Miłobędzkiej, która jest również wybitną badaczką teatru dziecięcego, formuła zabawy dziecięcej wprowadza w skomplikowany system relacji społecznych, przekazuje modele zachowań, ukazuje kulturowe strategie budowania statusu w grupie. Celem twórców teatru jest nawiązanie poprzez formułę zabaw podwórkowych – tego swoistego alfabetu reguł społecznych, emocji i relacji – będących kręgosłupem spektaklu jak i działań animacyjnych, kulturotwórczej więzi ze swoimi sąsiadami, z której czerpać będą obie strony. Dlatego też Praska Dorożka Teatralna jest w swoich podstawowych założeniach pomysłem długofalowym, a podróż jest tu rozumiana także bardzo dosłownie. Teatr wyposażył się w przerobioną na potrzeby projektu Nysę Teatralną, obwoźną scenę, która, mamy nadzieję, stanie się trwałym elementem praskiego krajobrazu na wiele lat. W działania artystyczne, edukacyjne i animacyjne zaangażowani są aktorzy i pracownicy Teatru Baj, którzy wraz z animatorami i pedagogami teatru poznają społeczną tkankę swego najbliższego otoczenia.

www.pedagogzyteatru.org, czerwiec 2016